

KAPITEIN

“Hello, this is your captain speaking, welcome on board”, het klinkt vertrouwd voor menig vliegtuig-reiziger. Het woord *kapitein* straalt dan ook gezag en vertrouwen uit. Hetzelfde geldt voor de gezagvoerders aan boord van schepen. Ook bij hen ben je als passagier in goede handen. Ze dragen de eindverantwoordelijkheid, waken over het wel en wee aan boord, en verlaten bij ontij pas als laatste het schip.

VAN VELE MARKTEN THUIS

In een mariene context is *kapitein* onder meer een verkorting van *kapitein-ter-zee*, volgens Van Dale: “een hoofdofficier bij de marine, aangesproken als kolonel en gelijk in rang met kolonel bij de land- en de luchtmacht”. Daarnaast is het een synoniem voor een scheepsgezagvoerder in het algemeen, die aan het roer staat op zowel militaire als civiele (koopvaardij-, passagiers-) schepen. In de visserij en de binnenvaart wordt *kapitein* niet gebruikt. Daar is de gebruikelijke term *schipper*. De kapitein is de tussenschakel tussen enerzijds de bemanning en anderzijds de autoriteiten en rederij. Zijn bevoegdheid bestrijkt tal van domeinen: de navigatie van het schip, de vracht, het personeelsbeleid, de documenten aan boord, immigratie, het optreden bij calamiteiten, tot zelfs medische kwesties.

WAAR KOMT HET WOORD VANDAAN?

Kapitein komt in het Middelnederlands voor als *capiteyn* en is voor het eerst geattesteerd in de tweede helft van de 14de eeuw. Het woord is ontleend aan Oudfrans *capitaine* ‘legercommandant’ (oudste vindplaats 1288; Rey i.v. *capitaine*), dat teruggaat op Laatlatijn *capitaneus* ‘militair meerdere’, eerder al ‘heerser’, afleiding van klassiek Latijn *caput* (genitief?) ‘hoofd’. Ook in het Nederlands wordt *kapitein* aanvankelijk alleen gebruikt in de militaire sfeer, voor een militair bevelhebber te land of van een vloot of een schip. In het Vroegnieuwlands verruimt de “maritieme” betekenis tot ‘bevelhebber op een schip (in het algemeen)’ en heet ook de gezagsvoerder op een koopvaardischip *kapitein*.

“ HET WOORD IS ONTLEEND AAN OUDFRANS CAPITAINE ‘LEGER-COMMANDANT’, DAT TERUGGAAT OP LAATLATIJN CAPITANEUS ‘MILITAIR MEERDERE’, AFLEIDING VAN KLASSIEK LATIJN CAPUT ‘HOOFD’ ”